

Příloha III

Zpráva o poradě ministrů zahraničních věcí

Porada ministrů zahraničních věcí států Varšavské smlouvy se konala ve dnech 18. a 19. února 1971. Předcházela jí dne 17. 2. schůzka náměstků ministrů, kteří pracovali nad textem komuniké. Porada projednala všechny body předem dohodnutého pořadu jednání, přičemž hlavní pozornost věnovala otázkám, týkajícím se evropské bezpečnosti. Porady se zúčastnili všichni ministři zahraničních věcí států Varšavské smlouvy. V průběhu jednání byli ministři přijati soudruhem Ceaušescu za přítomnosti soudruhů Maurera, Mizila a Bočnaraše. S. Ceaušescu kromě toho pro účastníky porady uspořádal oběd a recepci. V závěru porady byly přijaty tisková zpráva o konání porady a komuniké. Vedle toho porada jako interní dokumenty přijala rovněž aide mémoire k otázkám zastoupení NDR v mezinárodních organizacích a stručný protokol o zasedání. Všechny tyto dokumenty jsou uvedeny v příloze.

+ + + + +

Poradu zahájil ministr zahraničních věcí Rumunské socialistické republiky C. Manescu. Dopolední jednání řídil ministr zahraničních věcí SSSR A. Gromyko. Odpolední a večerní jednání řídil ministr zahraničních věcí ČSSR J. Marko, jednání 19. 2. ministr zahraničních věcí SLM I. Bašev. Jednání ukončil ministr zahraničních věcí RSR C. Manescu.

1.

Referáty k prvnímu bodu o stavu příprav svolání evropské konference o bezpečnosti přednesli všichni ministři.

V diskusi byl shodně vyjadřován názor, že bruselské zasedání rady NATO bylo výraznou zápornou akcí členských států NATO na konstruktivní přístup zformulovaný socialistickými státy v Budapešti.

Ministři se rovněž informovali o výsledcích svých dvoustranných konzultací, které vedli v mezidobí se svými západoevropskými partnery. Z těchto informací vyplynulo, že zájem o evropskou bezpečnost mezi evropskými státy trvá, i když členské státy NATO se podřizují bezvýhradně požadavkům bruselského komuniké a v tomto směru modifikují své stanoviska vůči evropské konferenci.

Ministr zahraničních věcí ČSSR ve svém vystoupení provedl zhodnocení vývoje v Evropě v roce 1970, a to po budapeštském poradě zahraničních ministrů Varšavské smlouvy. Zdůraznil pozitivní fakta, zvláště pak podepsání smlouvy mezi SSSR a FRG a SSSR a FNR, které vedlo k uvolnění napětí v Evropě a vytváření příznivého klimatu. Informoval o výsledcích konzultací s některými státy konanými v roce 1970 a na začátku roku 1971. Podrobněji pak rozebral negativní kurs NATO od jeho zasedání v Římě v květnu 1970 až po zasedání v Bruselu v prosinci mr. a úlohu Spojených států amerických, kterým se podařilo vnutit členským státům NATO společnou platformu blokující kladením předběžných podmínek fakticky přípravu i svolání celoevropské konference. Navíc zdůraznil vojenské aspekty této aliance ukazuje skutečné cíle Spojených států, jejich politiku diktátu a vydírání.

Dále zdůraznil nutnost znovu přehlédnout různé podmínky a návrhy socialistických zemí a jejich praktickou interpretací donutit druhé země k soujinnání stanovisek. Zvláště vyzítím

finské iniciativy z 24. 11. 1970 je třeba usilovat o převedení přípravy konference na praktickou základnu.

Ze strany ČSSR bylo dále doporučeno zvážit možnosti, jež v dané chvíli poskytuje iniciativa rakouské vlády na svolání schůzky expertů, kteří by určitým způsobem projednali otázky spojené s přípravou konference, aniž by však byla tím narušena finská iniciativa. V úvahu přichází rovněž možnost konání skupinových konzultací různých států a současně však nutno usilovat o zintenzívnění naší propagační činnosti, která by na jedné straně odhalovala skutečné cíle Spojených států a NATO, na druhé straně by osvětlovala cíle socialistických a pokrokových sil v Evropě.

S tímto hodnocením situace se ztotožnili ve svých projevech i ostatní ministři zahraničních věcí a především ministři BLR a MLR.

Ministr zahraničních věcí PLR se věnoval ve svém projevu kromě toho nutnosti uznání statu quo v Evropě a v této souvislosti zdůrazňoval nutnost úsilí o ratifikaci smluv, které EEC uzavřela s PLR a SSSR.

Rumunský ministr zahraničních věcí zdůraznil veelku příznivou situaci v přípravě konference, avšak méně než ostatní účastníci porady bral v úvahu negativní aspekty situace v Evropě v souvislosti se zasedáním rady NATO v Bruselu. Předložil dále námět - o kterém se zmíňoval i ministr zahraničních věcí BLR, aby došlo k zintenzívnění přípravy konference na Balkánu a aby se eventuelně uvažovalo i o schůzce ministrů zahraničních věcí balkánských zemí k této otázce.

Soudruh Gromyko se ve svém vystoupení zabýval postojem jednotlivých zemí ke svolání konference o evropské bezpečnosti.

Řekl, že Francie má zájem na svolání konference. Jako velmoc a člen Rady bezpečnosti chce posílit svoji pozici v Evropě. Distančuje se od předběžných podmínek /Západní Berlín/, přitom jí ovšem imponuje, že konference o evropské bezpečnosti

byla se Západním Berlínem svázána, neboť jí lichotí, že je přítomna jednání o zásadních otázkách. Pozici Francie proto s. Gromyko pokládá za rozpornou. Socialistické země by měly pokračovat v kontaktech a v působení na Francii s cílem podpořit ty tendence, které jsou pro aktivní účast Francie v evropské politice.

O Velké Británii řekl, že je v zásadě pro konání konference, avšak argumentuje řadou výmuv: řešení otázky Západního Berlína, problematika odzbrojení /přitom Britové ustupují ze svých dřívějších pozic a od svých návrhů/ a další neřešené otázky /vietnamský problém aj./. Pozici Velké Británie hodnotí s. Gromyko jako obstrukční. Přesto SSSR nedělá fatalistický závěr a bude pokračovat v kontaktech s Velkou Británií.

NSR slíbila, že po podpisu Smlouvy se SSSR bude snadné přejít k přípravě konference o evropské bezpečnosti. Dnes je však zřejmé, že se objevily problémy, které jsou zapříčiněny vlivem USA na bonnskou vládu. SSSR má možnost ovlivňovat pozici NSR i dalších evropských zemí.

Itálie, podle s. Gromyky, se stavěla spočátku kladně ke svolání konference, postupně však přicházela s různými výmuvami a naznačovala, že její váhání je výsledkem tlaku ostatních zemí NATO. Svolání konference, v průběhu dvoustranných kontaktů s SSSR, nespojovala s předběžnými podmínkami.

Politiku USA ve vztahu ke konferenci o evropské bezpečnosti charakterizoval s. Gromyko jako obstrukční. Jsou to USA, které jsou autory spousty výmuv. Spočátku prohlašovaly, že jsou v zásadě pro konání konference, avšak postupně využívají všech argumentů proti rozvíjení této myšlenky. Ukazuje se, že jsou nepřáteli uvolňování napětí. Nevýjadřují svůj odpor proti konferenci otevřeně, ale uvádějí různé podmínky a zábranky /nepřipravenost, návrhy na vzájemně vyvážené snížení zbrojení, Západní Berlín, Blízký a Střední východ/. USA se bojí o své pozice v Evropě. Uvolnění a rozvíjení spolupráce by šlo proti jejich zájmům. Linie jejich politiky po druhé světové válce je zaměřena

trvale na udržování napětí, pro což je využívána každá příležitost. Soudruh Gromyko závěrem řekl, že těžko předvídat další vývoj politiky USA. Nixonova politika je v řadě otázek horší než jeho předchůdců, nadržuje své slovo. USA do určité míry ovlivňují postoj i jiných západních zemí. SSSR však chce s nimi pokračovat v dialogu.

Soudruh Gromyko také stručně informoval o průběhu rozhovorů o Západním Berlíně. Označil je za velmi obtížné. Západní velmoci argumentují tím, že je třeba vycházet ze společných dohod v minulosti. Přitom chtějí využít situace v otázce Západního Berlína, aby jak samy říkají "něco dostaly za Smlouvy NSR - SSSR a PLR". SSSR je toho názoru, že nikdo nemá získat výhody ze současné situace. Soudruh Gromyko uvedl, že požadavek transitu civilních osob do a ze Západního Berlína není v dřívějších čtyřmocenských dohodách. Jde tedy o nová práva, která západní mocnosti v minulosti neměly. Civilní oblast byla záležitostí NSR, zatímco vojenský transit byl záležitostí SSSR. Základním bodem berlínské otázky je politická přítomnost NSR v Západním Berlíně. Západní mocnosti jí chtějí zachovat, přestože ji poskytly NSR nezákonně, proti čemuž SSSR vždy vystupoval. Západní mocnosti přisnávají, že pro poskytnutí politické přítomnosti NSR v Západním Berlíně neměly právní podklad, přesto však jí chtějí zachovat. Podle s. Gromyky jsou stanoviska všech mocností známá. Jednání bude pokračovat. SSSR řekl otevřeně západním mocnostem, kde jsou hranice sovětských pozic.

Z celé diskuse a především z informace ministra zahraničních věcí SSSR /který vystoupil jako poslední/ tedy vyplynulo, že celý problém konference a otázku evropské bezpečnosti je třeba považovat za dlouhodobý perspektivní úkol ve směru snižování napětí v Evropě a ve světě, za prostředek k realizaci aktivních diplomatických kontaktů. Úspěchů v této oblasti může být dosaženo až v důsledku dlouhodobé, úročné a trpělivé práce. V její průběhu může navázat především na finskou iniciativu z listopadu 1970, dále pokračovat v dialogu se zápađoevropskými zeměmi

a využívat různých forem diplomatických jednání - mezi námi i skupinové konzultace několika socialistických zemí s několika západoevropskými zeměmi - k tomu, aby iniciativa v otázce evropské bezpečnosti zůstala v rukou socialistických zemí. V této souvislosti nelze pouštět se zřetele, že i v rámci příprav konference a zajišťování otázek evropské bezpečnosti na hlavní úkol v Evropě nutno považovat v současné době dosažení ratifikace Německou spolkovou republikou smluv uzavřených mezi SSSR a NSR a NSR a FRG.

Realizace myšlenek evropské bezpečnosti rovněž vytvoří předpoklady pro rozvoj široké ekonomické spolupráce v Evropě, na které jsou zainteresovány jak socialistické země, tak i západní země.

V hodnocení situace byla docílena v podstatě jednotná názorů. Určité názorové rozdíly se však projevily při vypracování textu komuniké, kde zvláště v částech, týkajících se evropské bezpečnosti došlo k rozporům s ruskou delegací, která namítala proti takovým návrhům na záporné formulaci, které reálně hodnotily negativní důsledky bruselského zasedání rady NATO.

II.

Základem pro jednání o zastoupení NSR v mezinárodních organizacích byl dokument připravený německými přáteli, který shrnoval akce, které by bylo třeba podniknouti na mezinárodním fóru za účelem podpory práv NSR.

V tomto dokumentu se předpokládá využití delegací, které v průběhu KW. Valného shromáždění OSN vystupovaly ve všeobecné ropravě na podporu práv NSR. Zřejmě po předložné konzultaci a zvážení reálných možností německí soudruzi upustili od své původní myšlenky vypracování společného memoranda socialistických a rozvojových zemí, které by zdůrazňovalo nutnost řešení otázek členství obou německých států. Ažde memoire však na druhé

straně nově přichází s otázkou řešení problému pozorovatele NDR při OSN a vychází z toho, že socialistické země mají vyvíjet tlak na generálního tajemníka OSN, aby tuto otázku vyřešil, vzhledem k tomu, že rozhodnutí o zřízení pozorovatelského statusu je otázkou, kterou neřeší orgány OSN, ale sám U Thant. Německí soudruzi hodlají využít pro řešení otázky pozorovatele především jednání ministra zahraničních věcí NDR s U Thantem, ke kterému má dojít v dubnu tr. v Ženevě.

Aide memoire německých soudruhů dále zdůrazňuje poskytnutí pomoci NDR při zajišťování jejího členství ve specializovaných organizacích systému OSN. V této souvislosti je nejaktuálnější otázkou přijetí NDR do Světové zdravotnické organizace, jejíž XXIV. všesvětové shromáždění se sejde v květnu tr.

Významnou otázkou je rovněž zajištění pozvání NDR na XXVII. zasedání Evropské hospodářské komise. Toto pozvání by mohlo být uskutečněno prostřednictvím výkonného tajemníka ERK.

Také v obou výše zmíněných případech, tj. při zajišťování členství NDR ve Světové zdravotnické organizaci a v řešení otázky pozorovatele byly socialistické státy Německou demokratickou republikou požádány o pomoc, kterou by měly uskutečnit diplomatickými kanály.

Aide memoire rovněž předpokládá, že socialistické země využijí všech sdílovacích prostředků k tomu, aby propagovaly práva NDR na členství v mezinárodních organizacích a prostřednictvím svých diplomatických kontaktů budou pomáhat zvyšovat autoritu NDR v zemích, se kterými NDR nemá diplomatické styky. O výsledcích všech opatření a diplomatické kampaně na podporu Německé demokratické republiky si socialistické státy budou pravidelně vyměňovat zkušenosti.

V průběhu jednání o tomto bodu ministři náležitě náležitě na poradě, mezi nimi i ministr zahraničních věcí ČSSR, všeobecně vyjadřovali souhlas s navrhovaným postupem. Sdružňovali přitom nutnost koordinovaných akcí.

Vzhledem k tomu, že NDR upustila od své původní myšlenky, týkající se vypracování memoranda, nepovažoval ministr zahraničních věcí ČSSR - také po předběžné konzultaci se soudruhem Winzerem a Gromykem - za účelné, aby na poradě vystoupil s původně zamýšleným námětem, směřujícím k tomu, aby na pořad jednání XXVI. Valného shromáždění OSN byl zařazen zvláštní bod, týkající se universalitu OSN a v této souvislosti i práva NDR na členství.

Text a ide memoire připraveného německými soudruhy byl předmětem značných sporů a rozvleklých jednání v redakční skupině náměstků vzhledem ke stanoviskům rumunských soudruhů, kteří - vycházejíce ze své známé linie - nechtěli souhlasit s formulacemi jednoznačně zavazujícími účastníky porady k realizaci navrhovaných akcí, nýbrž prosazovali volnější formulace, stavící možnost realizace těchto akcí do závislosti na dalším rozhodnutí každé jednotlivé země. Nakonec však byl dokument v přijatelných formulacích schválen.

III.

Při řešení otázky realizace návrhu socialistických zemí na zákaz bakteriologických a chemických zbraní došlo k výměně názorů na další postup. Ministři se shodli v tom, že je třeba na nadcházejícím zasedání ženevského výboru pro odzbrojení reálně zvážit situaci v této otázce a podle vývoje situace se znovu poradit, zda by socialistické země neměly zvolit novou taktiku, která by spočívala v rozdělení projednávání zákazu obou druhů těchto zbraní. V tomto smyslu vystoupil i ministr zahraničních věcí ČSSR.

Rumunský ministr zahraničních věcí s. Manescu využil příležitosti jednání o této otázce k tomu, aby znovu zdůraznil nutnost nového přístupu socialistických zemí ke všem aspektům odzbrojení, a zejména k všeobecnému a úplnému odzbrojení.

Měl přitom na mysli nutnost rozpracování nových odzbrojovacích návrhů, které by přispěly k tomu, aby iniciativa v oblasti odzbrojení zůstala v rukou socialistických zemí. Za tímto účelem dal s. Manescu v úvahu možnost svolání porady ministrů zahraničních věcí, která by byla věnována výlučně výměně názorů o všech aspektech odzbrojení. Přitom s. Manescu navrhl možnost účasti na této poradě i ministrů zahraničních věcí socialistických zemí, které nejsou členskými státy Varšavské smlouvy. O tomto námetu ještě před projednáváním otázky chemických a bakteriologických zbraní novořil i soudruh Ceaușescu při přijetí ministrů zahraničních věcí, kdy je požádal, aby ve svých ústředích projednali možnost podpory takového návrhu a informovali o něm I. tajníky ÚV.

Na poradě ministrů se námět však nasetkal s pozitivní reakcí a ministři se dohodli na tom, že možnost zvážení nového přístupu k otázce bakteriologických a chemických zbraní bude projednána na schůzce expertů v průběhu ženevských jednání.

x x x

V závěru porady byli účastníci informováni o přání vietnamských soudruhů, aby porada přijala společné prohlášení o Laosu. Vzhledem k nedostatku času pro vypracování takového dokumentu bylo však rozhodnuto, aby toto prohlášení připravily jednotlivé členské státy Varšavské smlouvy a o provedení akce informovaly vietnamské soudruhy.

x x x

Čs. delegace, vedovaná ministrem zahraničních věcí, vypracovala ve svém postupu na poradě s konzultací s tajemníkem ÚV KSČ s. Štěpánkem a z materiálu, který byl zaslán před odletem do Rumunska I. tajemníko ÚV KSČ s. Husákovi a předsedovi vlády s. Černouškovi. Ministr zahraničních věcí NČSR vysloupl na

poradě ke všem bodům pořadu jednání /viz příloha/ a podílel se aktivně na přípravě závěrečných dokumentů, kde ve spolupráci s některými dalšími účastníky porady přispěl k prosazení některých formulací těchto dokumentů.

Z á v ě r y

1/ Konání porady bylo všemi účastníky považováno za správné a včasné.

2/ Ukázalo se, že stanoviska účastníků porady k zásadním otázkám jsou jednotná. Na této skutečnosti nic nemění některé rozdílnosti názorů, které se částečně projeví při vypracování společných dokumentů.

3/ V otázce evropské bezpečnosti bylo dosaženo zásadní shody v tom, že je nutno dále se soustředit především na finskou iniciativu. Tituláře v Helsinkách třeba aktivizovat a prostřednictvím jejich společenských a diplomatických kontaktů se západními zeměmi třeba pokračovat v jednání.

4/ Nehledě na některé záporné jevy v souvislosti s bruselským zasedáním rady NATO, je třeba pokračovat v dialogu s ostatními evropskými zeměmi, jak z řad členských států NATO, tak i z řad neutrálních zemí.

5/ Při pokračování výše uvedeného dialogu nutno používat všech forem, které přicházejí v úvahu u dvoustranných i skupinových konzultací.

6/ Při realizaci úsilí o evropskou konferenci nelze ztrácet se zřetelem, že zajištění bezpečnosti v Evropě může rozhodujícím způsobem posílit ratifikace smluv mezi NSR-SSSR a FRG.

7/ Při realizaci mezinárodních akcí v oblasti evropské bezpečnosti nutno vycházet z toho, že jde o dlouhodobý proces, v jehož průběhu se projeví zřejmě i neúspěchy. Negativní reakce některých protivníků však nesmí odradit socialistické země od toho, aby dále pokračovaly ve své iniciativě.

8/ V otázce zajišťování práv NDR v mezinárodních organizacích porada vytýčila další taktickou linii, podle které by měly socialistické státy postupovat. Za hlavní považuje prosazování požadavku, aby byl dán souhlas ke zřízení pozorovatele NDR při OSN, na prosazení členství NDR ve Světové zdravotnické organizaci a zajišťování pozvání NDR na XXVI. zasedání Evropské hospodářské komise.

9/ V otázce zákazu výroby, použití a skladování chemických a bakteriologických zbraní nutno počítat s tím, že po zvážení situace a možnosti po zahájení ženevského výboru pro odzbrojení experti socialistických zemí se znovu poradí o možnostech nového přístupu.